

Helynévmagyarázatok*

Ferenclak A Muraszombattól nyugat-északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1593: *Hrenkowcz* (Urb. 57); 1628: *Frankocz* (Urb. 70); 1773: *Frankocz* (LexLoc. 92); 1808: „*Frankócz*: h.” (Lipszky: Rep. 1: 188); 1851: „*Frankocz*, vindus falu” (Fényes: MoGSz. 2: 24); 1887: *Ferenczfalva* (Mező: HivHn. 99); 1907: *Ferenclak* (Mező: HivHn. 216, az évszámhoz l. Hnt. 1944. 655); 1973: *Rankovci* (ImMesta. 1973. 333). Az elsődleges *Hrenkóc* hn. egy szlovén **Hrenkovci* hn. átvétele. Ennek szn.-i alapszavában a *hren* ’torma’ fn. rejlik; vö. horvát *Hrenek* csn. (LPH. 234) < *Hren* csn. (uo.; vö. 1261: *Hrenco* szn., ÁrpSzt. 392). A *Hrenkóc* névalakot idővel egy újabb szlovén helységnév szorította ki, mégpedig a szlovén *Frankovci* (> *Rankovci*), amelyből a magyarban *Frankóc* alakult. L. szlovén *Frankovci* ’helység Ormoztól (Friedau) keletre’ [1882/1891: „*Frakofzen* (*Frankovci*)” (Pettau und Vinica. 1: 75 000-es térkép). A *Frankovci* hn. a *Franko* ’Ferenc’ szn. származéka; tkp. értelme ’Franko emberei, Frankóék’. A magyar *Frankóc* névalakot Vas megye 1887-ben *Ferenclak*-ra magyarosította, de ezt az országos hatóságok *Ferenclak*-ra módosították (Mező: HivHn. 216).

Ferend A Dentától kelet-délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1323: *Zeurin* (Györffy 3: 496); 1353/1493: *Zeurind* (uo.); 1569–79: *S?f?r?nd?ya* (Engel: TemMold. 122); 1700 k.: *Ferendia* (uo.); 1808: „*Ferendia* val.” (Lipszky: Rep. 1: 183); 1909: *Ferend* (Mező: HivKözs. 2: 300). Az elsődleges *Szörén(d)* hn. személynévi előzményéhez vö. a bizonytalan eredetű 1186/1328: *Zeuren* szn.-et (ÁrpSzt. 849) és a *Szörény* hn. magyarázatát. A magyar helységnévből a románban *Szeferendia*, majd – név eleji szótagvesztéssel (aferézissel) – *Ferendia* (Suciu 1: 236) alakult, s ez átkerült a magyarba is. A *Ferend* névalakot hatósági úton állapították meg magyarító szándékkal. – Vö. **Szörény, Turnu-Szeverin**.

Fiság A Csatószegnél bal felől az Oltba ömlő patak fontosabb adatai: 1808: *Fiság* h. (Lipszky: Rep. 2: 46); 1915: *Fiság* (Csik-Ménaság. 1: 75 000-es térkép). Eredete nincs tisztázva. Vizsgálatot érdemel az a feltevés, hogy a *friss* ’hűvös, tiszta’ mn. *fis* (Nyr. 44: 402) változatának és az *ág* ’vízfolyás (elágazása)’ fn.-nek az összetételével van dolgunk. A német *Fischa* (tkp. ’halfolyó’) víznévvél való összekapcsolása elfogadhatatlan. – Vö. **Fischamend, Nagy-ág**.

Forrásfalva A bánási Marzsinától délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1548: *Farrasfalwa* (Milleker 183); 1554–79: *F?rašišt* (Engel: TemMold. 52); 1598: „*Forasest* alias *Forrásfalwa*” (Milleker 183); 1808: „*Forasest* h. *Forasesti* val.” (Lipszky: Rep. 1: 186); 1913: *Forrásfalva* (Hnt. 586). Egy *Forrás* [1422: *Forras*: Kázmér: CsnSz. 373] nevű személy lakhelye a magyarban a *Forrásfalva*, a románban pedig a *Fărășești* (Suciu 1: 226) nevet kapta. A román névalak idővel meghonosodott a magyarban is mint *Forasest*. Az országos helységnévrendezés során felelevenítették a történelmi *Forrásfalva*-t (Kázmér: Falu 202; Mező: HivHn. 186).

* L. MNy. 2006: 235–48, 370–8, 493–505.

Fürjes A Versectől dél-délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *Zagayač* (Engel: TemMold. 152); 1660–66: *Zagaica* (uo.); 1808: „*Zagajca* h. *Zagaica* ill. *Sagaitza* g.” (Lipszky: Rep. 1: 751); 1894: *Fürjes* (Mező: HivHn. 106); 1897: *Fürjes* (PallasLex. 16: 62. utáni térképen). Az elsődleges *Zagajca* hn. szerb eredetű; vö. szerb *Zagajica* hn. (ImMesta. 1973. 435). Ez a *Zagaj* (tkp. 'liget mögötti hely, ligeten túli hely') hn. származéka. Az országos helységnévrendezés során adott *Fürjes* hn. fürjben gazdag területre utal (Mező: HivHn. 106). – Vö. **Für**.

Gálya Az al-dunai Báziaától észak-északkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: Virati *Gay* (Engel: TemMold. 55); 1723: *Gay* (uo.); 1808: „*Gaja* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 192); 1894: *Gálya* (Mező: HivHn. 108). Az elsődleges *Gáj* hn. szerb eredetű; vö. *gaj* 'liget, berek, cserjés'. A *Gáj*-ból idővel *Gája* alakult, majd a *gálya* 'nagy hajó' fn.-hez való hozzáigazítással a *Gálya* névalak lett használatos (Skok. EtRj. 1: 544). – Vö. **Áj**.

Garabos A Temesvártól nyugat-északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1400: *Themerdekeghaz* (Temes 289); 1480: *Themerdekeghaz* (Csánki 1: 705); 1554–79: *T?m?ird?ik haz* (Engel: TemMold. 135); 1723: *Grabatz* (uo.); 1808: „*Grabacz* cr.” (Lipszky: Rep. 1: 214); 1851: *Grabác* (Fényes: MoGSz. 2: 57); 1909: *Garabos* (Mező: HivKözs. 2: 337). Az elsődleges *Temérdekegyház* hn. a személynévként [1355: „Pauli dicti *Themerduk*”: OklSz. 1007; 1478: Emericus *Themerdek*: uo.] is alkalmazott, de bizonytalan eredetű magyar *tömérdek* 'vaskos, zömök' és az *egyház* 'templom' összetétele. A török uralom múltával a falu új, szerb nevet kapott; vö. szerb *Grabác* [? < *grab* 'gyertyánfa'] (ImMesta. 1973. 163). Ez meghonosodott a magyarban is. Az országos helységnévrendezés során annak érdekében, hogy jobban megkülönböztethető legyen a Tolna megyei *Grabóc*-tól, a *Garabos* nevet állapították meg a falu számára. – A román névalak *Grabaț* (Suciu 1: 270). – Vö. **Grábóc**.

Genyété A Bihar megyei Margitától északkeletre fekvő, előbb temploma védőszentjéről *Szentmárton*-nak [1332: *Sanctus Martinus*: Jakó 245; Mező: Patrocín. 259] hívott falu korai adataira l. 1345: *Genethe* (uo.); 1489: Zenthmarton aliter *Genyete* (Csánki 1: 608). L. még ComBih. 134. Kniezsa (MagyRom. 1: 191) megállapítása szerint a név egy szláv eredetű *Gonjata* szn.-ből való (<: *Gon-imir*: Miklosich, PON. 50). „A román név [*Ghenetea*: Suciu 1: 257] világosan magyar közvetítésre mutat.” A falunév magyar, esetleg szláv névadásból származik. Megfelelő magyar személynév még nem került elő, de az előzményeül szolgáló szláv személynévről biztos képet alkothatunk magunknak az ócseh *Hoňata* (Gebauer: SlStč.² 1: 458) alapján. Ez hangtörvényszerű szabályossággal folytat egy ősszláv **Gonęta* személynévet, amely az ősszláv **gonъ* 'hajsza, hajtás, üzés, vadászat', **gonьць* 'hajtó, hajcsár, futár, vadász' családjába tartozik, mint –*ęta* képzős származék. – Képzésmódját illetően vele azonos modell szerint alakult az ócseh *Lovata* és az ólengyel *Łowęta* személynév (ezekre l. *Lövete* hn.). Ahogyan egy magyarba átkerült déli szláv **Loveta*-féle személynévből a Székelyföldön *Lövete* helységnév alakult, úgy alakult az Érháton is egy magyarba átkerült **Goneta*-féle déli szláv személynévből *Genyete*. (Az ősszláv *ę* a déli szláv nyelvekben *e*-vé denalizálódott.) – Vö.

Lövete.

Gerebenc A bánági Fehértemplomtól nyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1341: *Gerebench* (Csánki 2: 101); 1554–79: *G?reb?nč*, *G?r?b?nč* (Engel: TemMold. 58); 1723: *Grebenz* (uo.); 1808: „*Grebenáč* cr.” (Lipszky: Rep. 1: 216); 1913: *Gerebencz* (Hnt. 606). Szláv, közelebből szerb eredetű; vö. szerb *Grebenac* 'Gerebenc' (ImMesta. 1973. 168). Eredete megegyezik a *Garabonc* hn.-vel, l. ott. A szerb névalak idővel kiszorította a használatból a magyaros *Gerebenc*-et, amelyet az országos helységnévrendezés során hatóságilag felújították (Mező: HivHn. 92). – Vö. **Garabonc**.

Gerlistye A Krassóvártól nyugat-délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1535: *Gerlysthe* (Engel: TemMold. 56); 1554–79: *G?rl?šte* (uo.); 1700 k.: *Girliste* (uo.); 1808: „*Gerlistye* h.” (Lipszky: Rep. 1: 199). Román eredetű; vö. román *Gîrliște* hn. (Suciu 1: 265) < *gîrlă* 'patak' (Jordan: TopRom. 68). – Vö. **Ógerlistye**.

Geróc A Versectől kelet-délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *G?r?gul*, *G?rol?va*, *G?roleva* (Engel: TemMold. 67); 1597: *Greon* (Suciu 1: 270); 1734: *Greovác* (uo.); 1808:

„*Greovac* val.” (Lipszky: Rep. 1: 217); 1913: *Gerőcz* (Hnt. 608). Bizonyára a magyar *Gergely*, szerb *Grgur* 'Gergely' szn. (l. még 1211: *Gregor* szn.; 1237: *Geregur* szn.: ÁrpSzt. 348–9; román *Grigole* szn., *Gligor* szn., *Gligan* szn.: Constantinescu: DOR. 72) rejlik a *Greovac*-cá fejlődött helységnévben, de a részletek homályosak. A magyar *Gerőc*-öt hatósági úton állapították meg tudatos magyarosítással. A román névalak *Greoni* (Suciu 1: 270).

Gilád A bánsági Csáktól délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1569–79: *G'ilod* (Engel: TemMold. 56); 1700 k.: *Gilad* (uo.); 1808: „*Gilád* h.” (Lipszky: Rep. 1: 201). Korábbi **Galád* névalakból jöhetett létre magánhangzó elhasonulással. Előzménye egy kora Árpád-kori főúr **Galád* neve lehetett. E név a vidéken több helyen is feltűnik. A szn. nyelvi forrása egy szláv *Glad* (tkp. 'éhség') szn.-ben kereshető, vö. bolgár *Гладо* szn., cseh *Hlad* szn., lengyel *Glod* szn., ukrán *Голод* szn. Egy Vidinből jött ellenséges vezérnek, *Glad*-nak (An. 14, 44) nevét Anonymus maga koholta a környék helyneveiből, tehát történelmi hitele nincs. A román *Ghilad* 'Gilád' (Suciu 1: 259) a magyarból való (AnGestHung. 147.; Györffy 3: 307; Kiss: MNy. 88: 420; KMTLex. 229; Benkő: ÓmNyT. 86–91).

Gojcsfalva A bánsági Marzínától délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1506–29: *Goychesth* (Engel: TemMold. 57); 1554–79: *Goš?št*, *Gošy?št* (uo.); 1598: *Goychest*, *Goychfalva* (Suciu 1: 268); 1808: „*Gojzest* h. *Gojzesti* val.” (Lipszky: Rep. 1: 203); 1913: *Gojcsfalva* (Hnt. 611). Egy *Gojcs* (vö. román *Goicea*: Constantinescu: DOR. 333) nevű kenéz vagy birtokos falva a magyarban a *Gojcsfalva*, a románban pedig a *Goicești* > *Goizești* (Suciu 1: 268) nevet kapta. A román névalak idővel a magyarban is felülkerekedett *Gojzest*-ként, de az országos helységnévrendezés során felújították a hagyományos *Gojcsfalva* névalakot (Mező: HivHn. 186).

Gutonya A bánsági Vásárostól kelet-északkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1440: *Gwthonya* (Suciu 1: 186); 1488: *Kwthyna* (Csánki 2: 48); 1554–79 *Qutina* (Engel: TemMold. 82); 1808: „*Kutina* vel *Kuttina* cr.” (Lipszky: Rep. 1: 362); 1882: *Kutina* (Ihász: Hnt. 184); 1913: *Gutonya* (Hnt. 621). A magyar *Kutina* hn., román *Cutina* hn. (Suciu 1: 186) szerb eredetű; vö. szerb-horvát *Kutina* hn. < *kut* 'szöglet, sarok, zug' fn. A régi *Gutonya* névalak *k* > *g* zöngésüléssel és *n* > *ny* palatalizálódással keletkezett (Csánki 1: 761, 2: 48; Kniezsa: SztIstván-Eml. 2: 416; Dickenmann: Stud. 1: 204; Mező: HivHn. 192; Blazovich 185).

Gyergyóremete Romániai helység a Székelyföldön Gyergyószentmiklóstól északnyugatra: 'Remetea' [1567: *Remete*: Szabó T. A.: Gyergyói hn. 47; 1751: *Gyergyó Remete*: uo.]. A *Remete* hn. a szn.-ként is alkalmazott magyar *remete* fn.-ből alakult. A hagyomány szerint legelőbb egy remete telepedett ide. A megkülönböztető szerepű *Gyergyó*- előtag a Gyergyói-medencére utal. A román *Remetea* hn. a magyarból való (Orbán: Szék. 2: 117; Suciu 2: 75). – Vö. **Dunaremete**.

Gyimesbükk Romániai helység a Székelyföldön Szépvíztől északkeletre; 'Ghimeș-Făget' [1808: „*Bükk* (*Kisfalussa*-) h. Mons”; „*Kisfalvabük* h. vide *Bük* (*Kisfalva*-) Mons”: Lipszky: Rep. 2: 25, 72; 1854: *Gyimesbükk*: Suciu 1: 259; 1857: *Gyimesbükk*: Erdély 1857. évi népszámlálása. Bp., 1992. 348]]. A Gyimesi-szorosban néhány óriás nagyságú bükkfa még az 1860-as években is emlékeztetett az egykori bükkrengetegre. Ez szolgált a névadás indítékául. A román *Ghimeș-Făget* (Suciu 1: 259) hn. részfordítás a magyarból. (Orbán: Szék. 2: 83.) – Vö. **Bük, Gyimesi-szoros**.

Győröd A Temesvártól kelet-északkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1389: *Gyureg* (Csánki 2: 40); 1492: *Gyured* (uo.); 1497: *Gywrewd* (uo.); 1554–79: *G'iroda* (Engel: TemMold. 56); 1723: *Gyroda* (uo.); 1808: „*Giroda* val.” (Lipszky: Rep. 1: 201); 1909: *Győröd* (Mező: HivKözs. 2: 327). Az elsődleges *Györegy* hn. személynévből alakult (l. 1279/1307: *Gureg[e]*: ÁrpSzt. 357). A románban *Ghiroda* alakúvá formálódott helységnév (Suciu 1: 260) *Giroda*-ként visszakerült a magyarba. Az országos helységnévrendezés során a falu részére a *Győröd* névalakot állapították meg. (Kniezsa: MagyRom. 1: 290.) – Vö. **Felsőgyőröd**.

Győrösd A Lugostól kelet-északkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *G'úr?št* (Engel: TemMold. 60); 1596: *Giuriest* (uo.); 1723: *Zsurest* (i. m. 61); 1808: „*Zsuresty* vel *Zsuresti* val. *Xureskje* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 755); 1913: *Győrösd* (Hnt. 630). A *Zsurest* hn. a román *Jurești* hn. (Suciu 1: 320) átvétele. Ehhez l. *Jurea* 'György' (Constantinescu: DOR. 67). Az országos helységnév-

rendezés során a román nevet mintegy „lefordították” Györösd-re (Mező: HivHn. 175). – Vö. **Feketegyörös**.

Hegyeslak A Lugostól keletre fekvő helység fontosabb adatai: 1464: *Hewgest* (Csánki 2: 42); 1506–29: *Hewgesth* (Engel: TemMold. 63); 1723: *Hausest* (uo.); 1808: „*Hauszest* h. *Hausescht* g. *Hauszesti* val. *Hausest* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 234); 1913: *Hegyeslak* (Hnt. 851). Az elsődleges *Högyest* hn. vagy a magyar *Högyes* ~ *Hölgves* [1409: Paulus *Hewlges*: Kázmér: CsSz. 483; 1512: *Hewgyes*: uo.] szn. -t képzős származéka, tövében a *hölgy* ~ *hőgy* ’hermelin’ rejlik (de vö. 1217/1550: *Helg*: ÁrpSzt. 375), vagy a hn. a *hölgy* ’hermelin’ fn. -s képzős származéka [tkp. ’hermelinben gazdag’ hely]. A románban a magyar hn.-ből *Hăuzești* hn. alakult (Suciu 1: 285), és ez visszakerült a magyarba *Hauzezt*-ként. Az országos helységnévrendezés során a hegyvidéki falu részére a *Hegyeslak* nevet állapították meg (Mező: HivHn. 206). – Vö. **Högyész, Hölgykő**.

Henczlófalva A Merénytől (Nálepko) dél-délnyugatra fekvő helység fontosabb adata: 1548: *Henczfalva* (VSOS. 1: 412), 1808: „*Henzlova* s.” (Lipszky: Rep. 1: 236); 1906: *Henczlófalva* (Mező: HivHn. 196, az évszámhoz l. Hnt. 1944. 655). A német *Hens* (< *Johannes*), illetőleg *Henz* (< *Heinrich*) szn. [l. 1226: *Hench* szn.: ÁrpSzt. 376] felhasználásával a magyarban *Hencfalva*, a kicsinyítő képzős *Hensel* ~ *Henzel* felhasználásával pedig a szlovákban *Henclová* hn. keletkezett. Ez utóbbi névalak a magyarban is meghonosodott mint *Henzlova*. Az országos helységnévrendezés során a magyaros alakú *Henczlófalva* névalakot állapították meg. – Vö. **Hencfalva, Hencida, Szepesnádasd**.

Homapatak A bánsági Marsinától keletre fekvő helység fontosabb adatai: 1506–29: *Homosthya* (Engel: TemMold. 64); 1554–79: *H?mošt?ya* (uo.); 1717: *Homosdia* (uo.); 1808: „*Homosdia* val.” (Lipszky: Rep. 1: 245); 1913: *Homapatak* (Hnt. 666). Bizonytalan eredetű, talán összevethető *Homussad* ’falu Kalocsa környékén’ [1061/1390: *Homussad*: Györffy 2: 424, l. még DHA. 1: 168; 1412/1413: *Hamossadharmada*: ZsigmOkl. 3: 638] előtagjával. Esetleg egy *Homa*, *Honos* (ÁrpSzt. 390), román *Homă*, *Homești* (Constantinescu: DOR. 124) stb. személynév a helynév alapja. A románban a magyar helységnév *Homojdia* alakúvá lett (Suciu 1: 293), s ez *Homosdia*-ként meghonosodott a magyarban is. Az országos helységnévrendezés során a falu részére a *Homapatak* nevet állapították meg (Mező: HivHn. 204).

Homokbálványos A Delibláttól nyugat-délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1412–55: *Balvanis*, *Balvanos* (Csánki 2: 117); 1554–79: *Balvan?šte* (Engel: TemMold. 24); 1808: „*Balvanjestie* vel *Balvanyesti* val.” (Lipszky: Rep. 1: 31); 1853: *Bavanište* (Marković: ImVojv. 37); 1913: *Homokbálványos* (Hnt. 666). A *Bálványos* hn. a magyar *bálvány* ’kőoszlop, határkő stb.’ fn. -s képzős származéka. A szerb *Balvanište* > *Bavanište* tükörfordítás a magyarból; tkp. jelentése ’bálvány helye’. A *Bavanište*-ként a magyarban is meghonosodott helységnév helyett az országos helységnévrendezés során felelevenítették az elsődleges *Bálványos* névalakot, kiegészítve azt a közeli delibláti homokpusztával kapcsolatos *Homok*- előtaggal (Mező: HivHn. 247). – Vö. **Bálványos**.

Homokdiód A Versectől délre fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *Orašac* (Engel: TemMold. 100); 1717: *Oreschez* (uo.); 1808: „*Oressacz* cr. *Oreshac* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 480); 1907: *Homokdiód* (Mező: HivKözs. 2: 811). Az *Oresac* hn. a szerb *Orešac* (ImMesta. 1973. 286) hn. átvétele. Tkp. értelme ’diófás hely’. Az országos helységnévrendezés során a delibláti homokpuszta szélén levő falu a *Homokdiód* nevet kapta (Marković: ImVojv. 137). – Vö. **Diód**.

Homokos A Pancsovától keletre fekvő helység fontosabb adatai: 1569–79: *M?ramor* (Engel: TemMold. 92); 1717: *Mramorak* (uo.); 1808: „*Mramorak* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 438); 1913: *Homokos* (Hnt. 667). A szerb *Mramorak* hn. alapszavához l. szerb-horvát *mramor* ’márvány’. Motivációjához l. még szerb-horvát *Mramor* hn., *Mramorac* hn., *Mramorski Potok* hn. (ImMesta. 1973. 268). – Az országos helységnévrendezés során a delibláti homokpusztaság szélén fekvő helység részére a *Homokos* nevet állapították meg (Marković: ImVojv. 122; Mező: HivHn. 206). – Vö. **Csorvász, Homok**.

Homokszil A Versectől délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *Ulma* (Engel: TemMold. 143); 1808: „*Ulma* vel *Ullmal* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 706); 1909: *Homokszil* (Mező: HivKözs. 2: 1153). Az elsődleges *Ulma* hn. román eredetű; vö. román *Ulma* hn. (Iordan: TopRom.

392) < *ulm* 'szilfa'. Az országos helységnévrendezés során megállapított *Homokszil* névalak utótagja tükörfordítás eredménye, az előtag pedig a deliblái homokpusztával kapcsolatos. – A szerb *Ulmja* 'Homokszil' a románból való. – Vö. **Szil, Ulm**¹.

Hosszúremete A Facsádtól nyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1506–29: *Remethe* (Engel: TemMold. 114); 1700 k.: *Remethe* (uo.); 1785: *Remete Lunga, Remete Lunka* (Suciu 2: 75); 1806: *Remete* (Lipszky térképe); 1882: „*Lunka-Remete, (Remete-Lunga)*” (Ihász: Hnt. 199); 1909: *Hosszúremete* (Mező: HivKözs. 2: 913). A *Remete* hn. a szn.-ként [1351: *Remete*: ÓmOlv. 194] is alkalmazott *remete* fn.-ből alakult. A román *Remetea Luncă* (tkp. 'remete' + 'lunka, bereg') szerkezet *Remetea Lungă* (tkp. 'remete' + 'hosszú') változatát (Suciu 2: 75) tükrözi az. országos helységnévrendezés során megállapított *Hosszúremete* névalak (Mező: HivHn. 234; Iordan: TopRom. 245). – Vö. **Dunaremete, Temesremete**.

Iktár A Temesrékastól kelet-délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1364/1420: *Ikthar* (JusthLLT. 26); 1519/1520: *Ikthar* (i. m. 264); 1554–79: város-i *Iqtar* (Engel: TemMold. 66); 1700 k.: *Iktar* (uo.); 1808: „Iktár h.” (Lipszky: Rep. 1: 260). A hn. szn.-ből, mégpedig a Trója-regény egyik hősenek, Hektornak a magyarban is meghonosodott *Iktor* [1212: *Ictor* szn.: ÁrpSzt. 370] nevéből keletkezett. A Trója-regény több más hősenek neve is nyomot hagyott helységneveinkben: *Temesillésd* (vö. *Achilleus* szn.), *Perjámos* (vö. *Priamus* szn.) stb. A román *Ictar* (Suciu 1: 302) a magyarból való (Melich: SzJsz. 1/2: 171; Kálmán: Nyr. 91: 6).

Izbiste A Versectől délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1569–79: *Izb?ište* (Engel: TemMold. 68); 1660–66: *Izbište* (uo.); 1808: „*Izbistje* ill. *Izbistye* cr.” (Lipszky: Rep. 1: 266). A szerb *Izbište* (ImMesta. 1973. 180) hn. átvétele. Az alapszó az *izba* 'szoba, verem, odú, viskó', amelyhez helyet jelölő *-ište* képző járult. L. még macedón *Izbišta* hn. (ImMesta. 1973. 180; Skok: EtRj. 1: 562).

Jerce A Facsádtól nyugat-északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1454: Also *Jerczenik*, Kezepszew *Jerczenik*, Felsew *Jerczenik* (Csánki 2: 43); 1506–29: *Jercenik* (Engel: TemMold. 69); 1717: *Arschnik* (uo.); 1808: „*Jersnik* val.” (Lipszky: Rep. 1: 277); 1913: *Jerceze* (Hnt. 703). Szláv eredetű, de a részletek bizonytalanok. Talán egy szerb *Jarešnik* hn. (ImMesta. 1973. 184) szolgálhatott kiindulással. L. még szerb-horvát *Jareš* szn., csn. (SKNJ. 8: 580). A mai román névalak *Iersnik* (Suciu 1: 304). Az országos helységnévrendezés során a falu részére a *Jersnik* helyett a *Jerce* nevet állapították meg magyarosító szándékkal (Mező: HivHn. 193).

Kádár A bánsági Gátaljától északkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: Dolna *Q?dar* (Engel: TemMold. 72); 1700 k.: *Kadar* (uo.); 1808: „*Kádár* h. *Kadari* val.” (Lipszky: Rep. 1: 281). Bizonytalan eredetű. Előzményeként a magyar *Kádár* [1142–6: *Cadar* szn.: ÁrpSzt. 442] szn.-en kívül a román *Cădar* [tkp. 'kádár, bodnár'] szn. (Constantinescu: DOR. 227) is számításba veendő. A románban a helység névalakja *Cădăr* ~ *Cădar* (Suciu 1: 119) (Iordan: DicțFam. 103; EWUng. 1: 658, *kădăr*^{1, 2} a.). – Vö. **Kadarkút, Kádárta**.

Kanak A bácskai Dentától nyugat-délnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1425: *Konaky* (Csánki 2: 46); 1433: *Konak* (uo.); 1569–79: *Q?naq* (Engel: TemMold. 73); 1808: „*Kanak* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 287). Az elsődlegesnek látszó *Konaki* hn. a *Konak* [1345: „Stephani dicti *Konak*”: NytudÉrt. 68: 105] szn.-nek lehet a birtoklást kifejező *-i* képzős származéka. A *Konak* névalak a szerb-ben alakulhatott ki annak folytán, hogy népetimológiásan összekapcsolódott a szerb-horvát *konak* 'éjjeli szállás(hely), fejedelmi udvar, palota' fn.-vel. Ennek előzménye az oszmán-török *konak* 'szálláshely, megálló, két szállás közötti, egy napi út' (TESz. 2: 552; EWUng. 1: 786).

Karasjeszenő A Fehértemplomtól nyugat-északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai 1554–79: *Yas?n?va* (Engel: TemMold. 70); 1660: *Jasenova* (uo.); 1700 k.: *Jasenovo* (uo.); 1808: „*Jasenova* h.” (Lipszky: Rep. 1: 273); 1913: *Karasjeszenő* (Hnt. 723). A *Jasenova* hn. a szerb *Jasenovo* hn. régi *Jasenova* alakváltozatának átvétele. Tkp. értelme 'kőrifákkal benőtt hely'. Az országos helységnévrendezés során a helységnévet hozzáigazították az Ung vármegyei *Jeszenő*-höz, Zemplén vármegyei *Várjeszenő*-höz, kiegészítve a folyó melletti fekvésére utaló *Karas*- előtaggal (Mező: HivHn. 244). – Vö. **Jeszenő, Várjeszenő**.

Karátsonyifalva A Dentától északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1494: *Zekeltheleke* (Csánki 2: 63); 1554–79: *S?kult?!?k, Ovs?n?ča* (Engel: TemMold. 123); 1723: *Offzeniza* (uo.); 1808: „*Ovczenicza* vel *Ovszenicza* aliis *Ofcenica* aut *Obsenica* ill.” (Lipszky: Rep. 1: 487); 1910: *Karátsonyifalva* (Mező: HivKözs. 2: 789). Az elsődleges *Székelyteleke* hn. a *Székely* szn. és a birtokos személyraggal ellátott *telek* ’szántásra alkalmas, trágyázott föld’ fn. átvétele. Ezt idővel kiszorította a használatból a szerb *Ovsenica* hn. (< *ovas* ’zab’ fn.). Képzésmódjához l. szerb-horvát *ovsenica* ’zabkenyér, tippán, franciaperje’, orosz *овсяница* ’csekesz’. A *Karátsonyifalva* névalakot a falu földesura gróf Karátsonyi Jenő (1861–1932) tiszteletére állapították meg (Mező: HivHn. 63). A román *Ofsenița* ’Karátsonyifalva’ (Suciu 2: 10) a szerbből való. – Vö. **Karátsonyiliget**.

Kecskéháta A Páncélcsehtől észak-északnyugatra fekvő helység fontosabb adatai: 1461: *Kechkehath* (Suciu 1: 126); 1733: *Kecskéháta* (uo.). Egy *Kecskéhát* [vö. 1278: *kechkehat*: ÁUO. 4: 172] nevű hosszan elnyúló hegy volt a település elnevezésének indítéka. E hegy bizonyára kecskelegelőül szolgált. A román *Căprioara* ’Kecskéháta’ (Suciu 1: 126) magyar mintára keletkezett tükörfordítással.

Kemenceszék A Resicabányától délkeletre fekvő helység fontosabb adatai: 1554–79: *Mala P?t’qa, Quptor* (Engel: TemMold. 81); 1700 k.: *Kuptore* (uo.); 1717: *Kuptora* (uo.); 1808: „*Kuptore* val.” (Lipszky: Rep. 1: 360); 1882: *Kuptore, Székul telep* (Ihász: Hnt. 183); 1885/1910: *Kuptore* [falu], *Szekul* [szénbánya] (Karánsebes und Resicabánya. 1: 75 000-es térkép); 1892: *Kuptore-Szekul, Kuptoria (Kuptore)* (Hnt. 1301); 1907: *Kuptoreszekul, Kuptoria* (Hnt. 586, 587); 1913: *Kemenceszék, Kuptorja* (Hnt. 735, 829). Az első adatban a szerb *Mala Pečka* jelentése ’kis kemence’, a román *Cuptor*-é pedig ’kemence’. Idővel a románban a többes számú *Cuptoare* (Suciu 1: 184) névalak állandósult, a magyarban pedig a latinos végű *Kuptoria* (> *Kuptorja*) kerekedett felül. A falutól keletre szénbánya létesült, amelynek a román *Secul* (tkp. ’a kiapadt, a száraz, a csupasz’) lett a neve, majd a *Cuptoare Secul* (Suciu 2: 113) név kerekedett felül. Ez részfordítással kapta a magyarban a *Kemenceszék* nevet (Iordan: TopRom. 127, 452; Mező: HivHn. 198).

Kerecke A Husztól északra fekvő helység fontosabb adatai: 1383: *Kerechkey* (DocVal. 307); 1389: *Kerechke* (i. m. 368); 1451: *Kereczke* (Bélay: Már. 162); 1454: *Kereczky* (Csánki 1: 449; 1463: *Kereczke* (uo.); 1773: *Kereczke* (LexLoc. 134); 1808: *Kereczke* (Lipszky: Rep. 1: 300). Talán egy magyar **Kerecse* (tkp. ’kerek erdőcske’) volt az előzménye. Ebből **Kerecske* > *Kerecke* alakulhatott. Az ukrán *Керецьки* ’Kerecke’ a magyarból való (Kázmér: CsnSz. 578). – Vö. **Szolnocska**.

(Folytatjuk.)

†KISS LAJOS